

Дискурс (франц. – мовлення) – в широкому значенні – складна єдність мовної практики та екстралінгвістичних чинників: значуща поведінка, маніфестована (передана, продемонстрована) у прийнятних для чуттєвого сприйняття формах, необхідних для розуміння тексту, що формує уявлення про учасників комунікації, їх настановлення і цілі, умови надання і сприйняття повідомлення. Д. виступає вербальною формою об'єктивації змісту свідомості, що регулюється домінуючим в наявній соціокультурній традиції типом раціональності. Традиційно Д. мав значення упорядкованого письмового, але найчастіше мовленнєвого повідомлення окремого суб'єкта. В останні десятиріччя термін набув широкого розповсюдження у гуманітарному напрямі та нових відтінків значення. Часто ототожнення тексту і Д. пов'язане, по-перше, з відсутністю у деяких європейських мовах терміна, еквівалентного франц.-англ. *discourse*, по-друге з тим, що раніше до об'єму поняття "дискурс" включалася лише мовна практика. По мірі становлення дискурсного аналізу як спеціальної області досліджень, виявилось, що значення Д. не обмежується письмовим і усним мовленням, а ще й визначає, окрім того, позамовні семіотичні процеси. Акцент в інтерпретації Д. ставиться на його інтеракціональній природі: Д. насамперед – це мовлення, заглиблене у життя, у соціальний контекст (з цієї причини поняття Д. рідко зустрічається стосовно древніх текстів). Д. не є ізольованою текстовою чи діалогічною структурою, бо значно більшого значення у його межах набуває паралінгвістичний супровід мовлення, що виконує низку функцій (ритмічну, референтну, семантичну, емоційно-оцінювальну та ін.). Д. – це "суттєва складова соціокультурної взаємодії" (Ван Дейк). Соціально-філософського звучання термін "дискурс" набув завдяки роботам М. Фуко. Д. розуміється ним як складна сукупність мовних практик, що беруть участь у формуванні уявлень про той об'єкт, який мається на думці. В "археологічних" і "генеалогічних" пошуках Фуко Д. виявляється своєрідним інструментом пізнання, що репрезентує досить нетрадиційний підхід до аналізу культури. Фуко цікавить не денотативне значення висловлювання, а навпаки, вичитування у Д. тих значень, які маються на думці, але залишаються невисловленими, невираженими, такими, що "причаїлися" за фасадом "вже сказаного". У зв'язку з цим виникає проблема

аналізу "дискурсивної події" в контексті позамовних умов виникнення Д. – економічних, політичних, психологічних тощо, які сприяли, хоча і не гарантували, його появу. Простір "дискурсивних практик" обумовлений можливістю сполучати (поєднувати) у мовленні різночасові події, що вислизають зпід влади культурної ідентифікації, відтворюючи динаміку реального. У Д. Фуко виявляє специфічну владу вимови, наділену силою дещо стверджувати. Говорити – означає мати владу говорити. У цьому відношенні Д. подібний до усього іншого в суспільстві – це такий самий об'єкт боротьби за владу. Більшою мірою завдяки роботам М. Фуко, Л. Альтюссера, Ж. Дерріда, Ж. Лакана французька школа дискурсного аналізу вирізняється більшою філософською спрямованістю, увагою до ідеологічних, історичних, психоаналітичних аспектів Д. Сьогодні аналіз Д. являє собою міждисциплінарну галузь знань. Теорія Д. розвивається у соціології, лінгвістиці тексту, психолінгвістиці, семіотиці, риторичі.

Щіпановська О. Р.